

УДК 342.95

РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Іванова А. Є.,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Анотація: Стаття присвячена висвітленню розвитку пріоритетів в удосконаленні митного законодавства України у зв'язку з економічними, соціальними та політичними змінами в державі, активізацією процесу інтеграції України та гармонізації з чинними у міжнародній практиці нормами.

Ключові слова: митне законодавство України, митна справа, Митний кодекс України.

Аннотация: Статья посвящена освещению развития приоритетов в совершенствовании таможенного законодательства Украины в связи с экономическими, социальными и политическими изменениями в государстве, активизацией процесса интеграции Украины и гармонизации с действующими в международной практике нормами.

Ключевые слова: таможенное законодательство Украины, таможенное дело, Таможенный кодекс Украины.

Annotation: The article is devoted illumination of development of priorities in perfection of customs legislation of Ukraine in connection with economic, social and political changes in the state, by activation of process of integration of Ukraine and harmonization with operating in international practice norms.

Key words: customs legislation of Ukraine, custom business, Custom code of Ukraine.

З часу проголошення незалежної України в суспільстві відбулися суттєві зміни. Розбудова держави – це складний і тривалий процес, і, безперечно, однією з передумов повноцінного її існування є наявність власної митної системи. Регулювання митної справи в Україні є неможливим без створення стабільної законодавчої та нормативної бази, уніфікації митного законодавства відповідно до чинних у міжнародній практиці норм.

Проблеми становлення митного законодавства у незалежній Україні частково висвітлювали В. Мицик, С. Науменко, П. Пашко, П. Романюк, В. Чорний, І. Шеремета та інші.

Першим значним кроком у справі створення митного законодавства було прийняття Митного кодексу України у грудні 1991 року. Зазначимо, що Україна перша серед країн СНД прийняла новий Митний кодекс – основний закон для митної служби. Закон визначив принципи організації митної справи в Україні з метою створення умов для формування ринкової економіки та зростання активності зовнішньоекономічної діяльності на основі єдиної митної території, мит та митних зборів [8].

Державний митний комітет вносив на розгляд Кабінету Міністрів низку законопроектів з митних питань, що були спрямовані на подальшу лібералізацію митних правил. У 1992 році були затверджені законопроекти «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про державне мито»». Подальшим удосконаленням митного законодавства став Декрет Кабінету Міністрів від 11 січня 1993 року «Про Єдиний митний тариф України» та Декрет від 21 січня 1993 року «Про державне мито».

Нове митне законодавство реформує режим зовнішньої торгівлі на передових загальносвітових засадах, забезпечує як ефективність зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних

товаровиробників, так і гарантує надійність довготермінових вкладів іноземних капіталів у розвиток української економіки. Митна система передусім спрямована на захист економічних інтересів держави, впорядкування зовнішньоекономічних операцій та забезпечення виконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, громадянами – митного законодавства України [15, с. 14].

Державна митна служба налагодила міжнародні зв'язки з митними службами держав, з якими Україна має кордони, що проходять сушею та морем. Угоди про співробітництво та взаємодопомогу укладено з Росією, Білоруссю та іншими країнами СНД, Угорщиною, Польщею, Словаччиною. Низка міжвідомчих угод підписана з митними службами країн Західної Європи та Америки, розширюється партнерство та взаємодія. Україна є активним членом Всесвітньої митної організації [11, с. 98].

З 1993 по 2001 рік прийнято майже 20 Законів України та 70 постанов Уряду, якими скориговано понад 95% тарифних ставок [12, с. 206]. Відповідно до Указу Президента України від 29 листопада 1996 року «Про Державну митну службу України» здійснено кардинальну реорганізацію структури митної системи України, змінено принцип її побудови та управління з територіального на регіональний. На базі ліквідованого Державного митного комітету України утворено, Державну митну службу України, як центральний орган виконавчої влади [5].

Завдяки реорганізації досягнуто вдосконалення організаційної структури і централізації управління митною системою, зміцнення виконавської дисципліни, мобільності митних підрозділів, посилення митного контролю й боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Ведеться робота з приєднання України до міжнародних конвенцій у галузі митної справи.

23 травня 2000 року Президентом України підписано Указ «Про приєднання до Міжнародної Конвенції Всесвітньої митної організації про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9 червня 1977 року» (Найробіська Конвенція).

5 квітня 2001 року прийнято Закон України «Про Митний тариф України». В його основу покладено Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів. Законом встановлено, що визначення нових та зміна діючих ставок ввізного мита, здійснюється Верховною Радою України шляхом прийняття законів України з урахуванням висновків Уряду.

У жовтні 2001 року Державною митною службою введено в дію Порядок здійснення митного контролю та митного оформлення окремих транспортних засобів, що ввозяться громадянами на митну територію України, яким передбачено проведення митного оформлення та сплату митних платежів і податків безпосередньо в пунктах пропуску через державний кордон України.

3 листопада 2001 року запроваджено Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП, що сприяло вдосконаленню організації митного контролю за переміщенням товарів автотранспортом, прискоренню митного оформлення таких товарів.

3 метою недопущення незаконного відшкодування податку на додану вартість при експорті українських товарів спільно з Державною податковою адміністрацією 21 березня 2002 року запроваджено Порядок підтвердження відомостей про фактичне вивезення товарів за межі митної території України.

17 травня 2002 року відповідно до Указу Президента України держава приєдналась до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (Женевська конвенція), що сприяло спрощенню митних процедур.

Президентом України також підтримано ініціативу Державної митної служби та видано Указ від 4 липня 2002 року «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» (Женевська Конвенція, 1982 року).

Активний розвиток митної справи в Україні та необхідність відповідності її реаліям сучасності призвели до прийняття у липні 2002 року нового Митного кодексу, який закріпив у національному законодавстві основні положення ряду міжнародних конвенцій та угод з питань митної справи, у тому числі й тих, до яких Україна поки що має лише намір приєднатися. Також уперше на законодавчому рівні було закріплено деякі правові поняття, наприклад, «митні процедури», під якими розумілися «операції, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів та транспортних засобів, а також зі сплатою передбачених законом податків та мит» [9, ст. 2]. Іншими словами, законодавець у поняття митні

процедури включав операції з митного контролю, митному оформленню, сплати податків.

Протягом наступних років відбулися значні прогресивні зрушення в удосконаленні національної митної політики. В ній є такі здобутки: поліпшення взаємодії митних органів із суб'єктами господарювання, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність; активізація роботи з приведення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності до світових стандартів із метою посилення протидії незаконному переміщенню товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності; налагодження ефективної взаємодії з митними службами суміжних держав та найбільших торговельних партнерів України з метою виявлення корупційних тіньових схем у зовнішньоекономічній; досягнення певного прогресу в розвитку системи електронного декларування товарів, що сприяє прискоренню й спрощенню процедур здійснення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів; вживання низки заходів щодо нормативного забезпечення недопущення ввезення в Україну харчових продуктів незадовільної якості, тощо [13, с. 48].

Водночас слід відзначити низку проблем: невідповідність митного контролю сучасним стандартам пропускну спроможності, істотні часові витрати на проведення митних процедур, застарілі механізми технологічного пропуску товарів, неможливість збереження норми чинного законодавства про стовідсотковий фізичний контроль товарів, які переміщуються через кордон України, значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів, що переміщуються контрабандним шляхом, збереження загрозової ситуації з контрабандою наркотичних засобів та зброї, тощо.

Таким чином, незважаючи на набуття чинності з 1 січня 2004 року Митним кодексом України, ситуація в галузі митної справи залишається непростюю. Кількість нормативно-правових актів, що регулюють митну справу, не свідчить на користь якості регулювання правовідносин, що виникають у цій сфері. Недосконалість системи митного законодавства позначається на всій системі національного законодавства та розвитку митного права.

3 1 червня 2012 року набрав чинності новий Митний кодекс України. Цей документ значно змінив митне законодавство України. Кодекс передбачає спрощення митного оформлення товарів і супутніх процедур, а також надає нові можливості суб'єктам для активізації зовнішньоекономічної діяльності. Новий Митний кодекс України узагальнив у собі положення, які раніше містилися в різних законах та підзаконних актах, що призвело до скасування цілою низки нормативно-правових актів у сфері митної справи (закон України «Про митний тариф України», закон України «Про Єдиний митний тариф», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності», інші). Одним із найбільш прогресивних нововведень Митного кодексу є впровадження нового суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності –

уповноваженого економічного оператора, введення нових термінів є понятійно-категоріальний апарат – «митні формальності», «митний статус товарів», «тарифна квота», «компроміс у митній справі» і таке інше, а також оперування раніш введеними поняттями, але вже з іншим смисловим навантаженням [10].

Цей Закон дозволяє використовувати електронне декларування всім бажаючим підприємцям без будь-яких обмежень, що значно скоротить час проходження товарів через митницю, мінімізує вплив на прийняття рішень та зменшить кількість бюрократичних процедур. Також Новим Кодексом передбачено вичерпний перелік документів, потрібних митниці для митного оформлення [7].

Важливою подією стала декриміналізація товарної контрабанди, тобто переведено її з розряду кримінальних злочинів до складу адміністративних правопорушень. Скорочено перелік видів порушень митних правил та переглянуто стягнення, які застосовуються за їх вчинення.

Не можна не помітити появу логіки та системності викладення правових норм, присвячених регулюванню відносин, які пов'язані із застосуванням кожного митного режиму, порівняно з попередньою редакцією Митного кодексу України. Остання не втілювала єдиного підходу до регламентації всіх митних режимів, а була присвячена різним аспектам того чи іншого митного режиму.

Таким чином, робимо висновок, що оновлений Кодекс втілює у собі кардинально новий підхід до регулювання відносин у галузі митної справи України. Можна констатувати, що реформування законодавчої бази митного права є кроком уперед на шляху до лібералізації митної справи, навіть незважаючи на певні правові проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронова К. Кількість необхідних для митного оформлення документів буде зменшено / К. Воронова // Митниця. – 2011. – № 5(78). – С.8.
2. Дубініна А.А. Митна справа: Підручник. / А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, О.І. Зельніченко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №377. – Ст. 377.
4. Про Державну митну службу України: Закон України від 29 листопада 1994 р. // Урядовий кур'єр. – 1996. – № 228
5. Про Єдиний митний тариф: Закон України від 5 лютого 1992 р. №2097-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №19. – Ст.259.
6. Коментар до Митного кодексу України: Із практики митної справи [Текст] / за ред.: П. В. Пашко, М. М. Каленський. – Київ : Юстініан, 2004. – 736 с.
7. Митний кодекс України від 12 грудня 1991 року №1970 – ХІІ // Відомості Верховної Ради України України. – 1992. – №16. – Ст.203.
8. Митний кодекс України від 11 липня 2002 року №92-ІV // Відомості Верховної Ради України України. – 2002. – №38-39. – Ст. 288.
9. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48, Ст. 305-317 (з поточними доповненнями та змінами)
10. Митний контроль та митне оформлення [Текст] : учебное пособие / за ред.: М. М. Каленський, П. В. Пашко. – Київ : Т-во "Знання" КОО, 2002. – 284 с.
11. Оніщик Ю. Проблеми митного законодавства // Право України. – 2011. – № 9. – С. 206-211.
12. Пахомов С. І. Деякі проблемні питання застосування митного законодавства України // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 47–51
13. Терещенко С. Основи митного законодавства в Україні: Теорія та практика : навч. посіб. / Терещенко С., Науменко В. – К. : АТ «Август», 1999. – 295 с.
14. Шеремета П. Теоретично-методологічні основи дослідження правового регулювання митної діяльності в Україні. – Львів, 1998. – 24 с.
15. Шульга М. Г. Митне право України : навч. посіб. / М. Г. Шульга. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2005. – 100 с.